

Sygn. akt III CSK 328/15

POSTANOWIENIE

Dnia 5 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku A. B.
przy uczestnictwie T. S.A.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 5 października 2016 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego w [...] z dnia 25 marca 2015 r., sygn. akt II Ca .../14,

1). oddała skargę kasacyjną;

2). orzeka, że każdy uczestnik ponosi koszty postępowania kasacyjnego związane ze swoim udziałem w sprawie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 25 marca 2015 r. Sąd Okręgowy w [...], po rozpoznaniu apelacji uczestnika T. S.A. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w W. z dnia 30 grudnia 2013 r. w tym zakresie, że w odniesieniu do przyłącza wykonanego w 1997 r. do nieruchomości sąsiada przez działkę nr 604/21, będącą własnością wnioskodawczyń A. B. ustanowił służebność przesyłu, w sposób szczegółowo oznaczony w postanowieniu, polegającą na korzystaniu z linii napowietrznej i słupa energetycznego w zakresie niezbędnym do wykonywania konserwacji, remontów, modernizacji urządzeń przesyłowych lub ich instalacji wraz z prawem wejścia i wjazdu na teren z odpowiednim sprzętem. W pozostałym zakresie, dotyczącym ustanowienia służebności przesyłu za wynagrodzeniem wniosek został oddalony, oddalona także w pozostałym zakresie została apelacja, a także orzeczono o kosztach postępowania.

Rozstrzygnięcie zapadło na podstawie następujących ustaleń faktycznych i ocen prawnych. Wnioskodawczynie A. B. domagała się odpłatnego ustanowienia służebności przesyłu obciążającej za wynagrodzeniem jej nieruchomość, składającą się z opisanych we wniosku działek, na rzecz uczestnika postępowania T. S.A.. Na nieruchomości tej zlokalizowane są, stanowiące własność uczestnika urządzenia energetyczne w postaci linii napowietrznej średniego i niskiego napięcia 15 kV, słupów energetycznych oraz stacji transformatorowej. Jak ustalił Sąd pierwszej instancji wnioskodawczynie jest właścicielką wskazanej nieruchomości od 2006 r. na podstawie darowizny rodziców od 2006 r.

W 1991 r. na podstawie decyzji administracyjnej, na jednej z działek wskazanej nieruchomości (nr 604/25) została zbudowana stacja transformatorowa wraz z linią zasilającą średniego napięcia. Na działce nr 619/4 została wybudowana linia energetyczna średniego napięcia w ramach powszechnej elektryfikacji w latach 1959 - 1960, przy czym brakuje dokumentów to potwierdzających; w 1991 r. linia ta została wyremontowana. Z ustaleń wynika, że właściciele nieruchomości, w tym poprzednicy prawni wnioskodawczynie byli powiadomieni o lokalizacji urządzeń energetycznych oraz zostały mu wypłacone odszkodowania. Z ustaleń tych wynika

także, że przez kolejną działkę nr 604/21 przebiega przyłączyce wybudowane w 1997 r. do domu osoby trzeciej, a według miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działka nr 619/4 jest na terenie zieleni nie urządzonej w obszarach zagrożonych powodzią lub zalaniem, zaś działki nr 612/5 i 604/25 są na terenach zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej, a działka nr 604/21 jest na terenie rolniczym z dopuszczeniem zabudowy zagrodowej.

Ustanawiając służebność przesyłu zgodnie z wnioskiem Sąd pierwszej instancji ustalił wynagrodzenie łączne dla wnioskodawczyni w kwocie 77 503 złotych, obejmujące wynagrodzenie za utratę wartości nieruchomości i za dalsze współkorzystanie z nieruchomości przez uczestnika. Nie uwzględnił zarzutu zasiedzenia służebności podnoszonego przez uczestnika, uznając możliwy termin zasiedzenia w złej wierze dopiero na 2021 r. Zmienione, w wyniku wniesionej apelacji przez uczestnika postanowienie Sądu pierwszej instancji dotyczy wskazanego na wstępie przyłącza wykonanego w 1977 r. do nieruchomości sąsiada przez działkę nr 604/21, na korzystanie z którego należało także ustanowić wnioskowaną służebność, ale oddalony został wniosek co do wszystkich pozostałych żądań wnioskodawczyni.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni, zaskarżając postanowienie Sądu Okręgowego w części, tzn. w zakresie pkt II, IV i V pkt 3 zarzuciła temu Sądowi naruszenie prawa materialnego, tj. art. 75 ust. 1 ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości z dnia 29 kwietnia 1989 r., w brzmieniu na dzień wydania decyzji o pozwoleniu na budowę urządzeń przesyłowych oraz w takim samym brzmieniu art. 70 ust. 1 tej ustawy w brzmieniu na dzień podłączenia tych urządzeń do napięcia i ustalenia odszkodowania za posadowienie urządzeń przesyłowych, przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że posadowienie urządzeń za zgodą właściciela nieruchomości wyklucza ustanowienie służebności przesyłu; art. 60 w związku z art. 65 § 1 k.c. i art. 75 ust. 1 ustawy o gospodarce gruntami w brzmieniu z 1989 r. oraz takiej samej treści art. 70 ust. 1 tej ustawy w brzmieniu z 1991 r. przez błędną wykładnię oświadczeń stron poprzedników prawnych wnioskodawczyni, prowadzącą do uznania, że wyrazili oni zgodę na posadowienie urządzeń przesyłowych na należących do nich działkach. Naruszenie przepisów postępowania dotyczy art. 231 w związku z art. 233 k.p.c. Skarżąca wniosła

o zmianę zaskarżonego postanowienia w zaskarżonej części poprzez ustanowienie służebności przesyłu na wnioskowanych działkach oraz zasądzenie jednorazowego wynagrodzenia w wysokości 77 503 złotych oraz zasądzenie kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie tego postanowienia we wskazanej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Korzystanie z cudzej nieruchomości przez przedsiębiorstwo nazywane obecnie przesyłowym, w celu posadowienia i korzystania z urządzeń przesyłowych, jakimi są między innymi słupy, stacje transformatorowe i linie elektroenergetyczne może odbywać się na dwa sposoby: pierwszym jest wystąpienie przedsiębiorcy energetycznego z wnioskiem do sądu o ustanowienie za wynagrodzeniem służebności przesyłu, mające za podstawę art. 305¹ – 305⁴ k.c., przy czym z wnioskiem takim może wystąpić właściciel nieruchomości, która ma zostać obciążona służebnością albo przedsiębiorca energetyczny. Drugim sposobem jest uzyskanie przez przedsiębiorcę od organu administracyjnego – obecnie na podstawie przepisów o gospodarce nieruchomościami - decyzji na odpowiednie korzystanie z cudzej nieruchomości w celu wykonywania jego zadań, za odszkodowaniem należnym właścicielowi. Służebność może także zostać ustanowiona drogą umowy zawartej między właścicielem nieruchomości obciążonej a przedsiębiorcą przesyłowym, a decyzja administracyjna może zostać wydana także za zgodą właściciela nieruchomości na posadowienie na niej urządzeń przesyłowych. Uprawnienia przedsiębiorcy przesyłowego do korzystania z cudzej nieruchomości mogą również wynikać z zasiedzenia służebności, a przed wejściem w życie przepisów kodeksu cywilnego o służebności przesyłu zasiedzenie to dotyczyło służebności gruntowej odpowiadającej swoją treścią obecnej służebności przesyłu, z odpowiednim wykorzystaniem przepisów o drodze koniecznej (art. 145, 292 i 285 k.c.).

W orzecznictwie zaprezentowany został pogląd, który zasługuje na poparcie, że w razie otrzymania przez przedsiębiorcę przesyłowego na podstawie ustawy o gospodarce nieruchomościami decyzji administracyjnej, przyznającej prawo

wstępu i korzystania z cudzej nieruchomości, na której są posadowione urządzenia przesyłowe, nie jest potrzebne występowanie o ustanowienie służebności przesyłu, a nawet nie ma tytułu do ustanawiania wówczas takiej służebności, gdyż przedsiębiorca ma w postaci decyzji uprawnienie do ingerencji w cudze prawo własności w takim samym zakresie, w jakim nastąpiłoby to na podstawie służebności (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2014 r., III CZP 107/13, OSNC 2015, nr 3, poz. 29). Decyzja administracyjna nie jest z kolei potrzebna, jeżeli właściciel nieruchomości wyrazi zgodę na odpłatne lub nieodpłatne korzystanie z nieruchomości przez przedsiębiorcę przesyłowego i zostaje zawarta między nim a właścicielem swoista umowa, podobna do użyczenia lub umowy najmu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2011 r., III CZP 78/11).

W razie ustanowienia służebności przesyłu drogą umowy lub przez wydanie orzeczenia sądowego należy określić wynagrodzenie (art. 385² k.c.), a w wypadku decyzji administracyjnej, poprzedzonej zgodą właścicieli nieruchomości lub bez tej zgody, powinno zostać wypłacone odszkodowanie, określone również na drodze administracyjnej.

W rozpoznawanej sprawie udowodnione zostało określenie prawa do korzystania z nieruchomości przez poprzedników prawnych wnioskodawczyni, co musiała poprzedzać ich zgoda, gdyż w przeciwnym wypadku nie byłoby podstawy prawnej do świadczenia odszkodowania (*causa obligandi* a następnie *causa solvendi*). Skarżąca sama to przyznaje, pisząc w uzasadnieniu skargi, że w razie braku porozumienia, np. wskutek konieczności zajęcia całej nieruchomości na potrzeby przedsiębiorcy przesyłowego, dochodzi do jej wywłaszczenia za odszkodowaniem. Nie jest właściwe w tych sytuacjach odwoływanie się do konstrukcji zobowiązań realnych, jak to jest eksponowane w uzasadnieniu skargi, gdyż żaden przepis nie daje do tego podstawy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2005 r., I CK 14/05; z dnia 3 kwietnia 2009 r., II CSK 470/08; z dnia 10 lipca 2009 r., II CSK 71/09; z dnia 2 lutego 2012 r., II CSK 306/11 i postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2011 r., III CZP 78/11 oraz z dnia 9 grudnia 2014 r., III CSK 348/13, nie publ.). Wyrażenie - wobec organu administracyjnego, na podstawie przepisów o gospodarce nieruchomościami –

zgody przez właściciela nieruchomości na korzystanie z niej przez przedsiębiorcę przesyłowego w zakresie, który na gruncie kodeksu cywilnego odpowiada treści obecnej służebności przesyłu i zapłacenie właścicielowi odpowiedniego odszkodowania tworzy między przedsiębiorcą przesyłowym i właścicielem nieruchomości stosunek prawny odpowiadający takiemu, jaki powstaje wskutek ustanowienia służebności przesyłu według art. 305¹ k.c.

To sprawia, że przeprowadzone wywody prowadzą do wniosku, iż w okolicznościach rozpoznawanej sprawy ustanowienie służebności przesyłu okazało się zbędne, gdyż zachodzi taki właśnie przypadek, że uczestnik postępowania ma w decyzji administracyjnej podstawę do wejścia i korzystania z nieruchomości wnioskodawczynie w takim zakresie, w jakim to wynikałoby z treści służebności. Nie ma zatem podstaw do uwzględnienia wniosku w tym zakresie. Dotyczy to również żądania wynagrodzenia przez wnioskodawczynię. Wprawdzie ustanowienie służebności przesyłu powoduje powstanie obowiązku wypłacenia wynagrodzenia właścicielowi nieruchomości przez uprawnionego ze służebności, jednakże nie może ten obowiązek spoczywać na uczestniku. W sprawie zostało ustalone, że wynagrodzenie takie zostało już zapłacone wraz z wydaniem decyzji administracyjnej, co miało miejsce wobec wielu właścicieli nieruchomości, przez których grunty przebiega linia energetyczna, a wśród nich na liście znalazły się osoby, będące poprzednikami prawnymi wnioskodawczynie. Nie zmienia tego stwierdzenia świadomość składu orzekającego w niniejszej sprawie, że pojęcie wynagrodzenia jest szersze od odszkodowania i nie jest tak uzależnione od wystąpienia szkody, jak odszkodowanie. Jednakże w dominującym procencie spraw wysokość obu świadczeń pieniężnych – wynagrodzenia lub odszkodowania, występuje na tym samym poziomie, sprowadzając się do poniesionej szkody majątkowej. Tak jest również w rozpoznawanej sprawie, gdyż nie zostały podniesione zarzuty, ani przedstawione dowody mające świadczyć o konieczności wynagrodzenia szkód niemajątkowych. Tak więc, ze względu na wypłacenie odszkodowania poprzednikom prawnym wnioskodawczynie, co było kwestionowane w sprawie i co do faktu i co do właściwej wysokości, ale niczym przekonująco nie dowiedzione wynagrodzenie się nie należy. Wymaga uznania, że nastąpiło wywiązanie się wobec właścicieli nieruchomości (poprzedników prawnych

wnioskodawczyni) z obowiązku zapłaty (przez poprzednika prawnego uczestnika). Należy dodać, że gdyby z jakiegoś powodu wygasło uprawnienie przedsiębiorcy do korzystania z nieruchomości na dotychczasowych podstawach, mogłaby otworzyć się podstawa do ustanowienia służebności za nowym wynagrodzeniem.

W związku z ustanowieniem w zaskarżonym postanowieniu służebności przesyłu na działce nr 604/21 powstał odrębny tytuł wnioskodawczyni do wynagrodzenia. Zostało ono przez Sąd drugiej instancji określone na kwotę 79 złotych z odsetkami od 2013 r., co wyjaśniło uzasadnienie postanowienia. Jednakże wnioskodawczyni nie objęła skargą kasacyjną tej części postanowienia.

Dążąc do przekonania Sądu Najwyższego o słuszności swych racji, skarżąca w znacznym stopniu próbowała podważyć ustalenia faktyczne i ocenę dowodów, będące podstawą wydania zaskarżonego postanowienia. Może to być skuteczne i uwzględnione w całkiem wyjątkowych sytuacjach i rażąco błędnych ustaleniach, a to ze względu na treść art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c. W podniesionych zarzutach naruszenia przepisów postępowania nie została wykazana ta wyjątkowa sytuacja i z tego względu nie można uznać, że nastąpiło naruszenie art. 231 i 233 § 1 k.p.c. Zachowanie właścicieli nieruchomości – poprzedników prawnych wnioskodawczyni nie było bierne, otrzymali odszkodowanie, które musiało mieć podstawę, a miało ją w uzyskaniu ich zgody na posadowienie urządzeń, wobec czego nigdy nie oponowali. Uczyniła to dopiero wnioskodawczyni w sześć lat po staniu się właścicielką nieruchomości na podstawie umowy darowizny, ale brak było podstawy prawnej do uwzględnienia jej żądania.

Skarga kasacyjna wnioskodawczyni nie zawiera uzasadnienia zarzutów odnoszących się do rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w przedmiocie kosztów postępowania, więc zaskarżone postanowienie w tym zakresie nie zostało poddane kontroli.

Skargę należało oddalić na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., koszty postępowania określając według art. 520 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

aj